

KLAGANDE

██████████ ██████████
Ombud: Mia von Wachenfelt
Passal
Skeppet Ärans väg 19
426 71 Västra Frölunda

MOTPART

Socialnämnden i Filipstads kommun
Box 307
682 27 Filipstad

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Karlstads dom den 19 april 2017
i mål nr 3689-16, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten bestämmer att ██████████ har rätt till personlig assistans. Målet visas åter till socialnämnden för att utreda och bestämma insatsens omfattning.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och beviljar honom personlig assistans i sökt omfattning eller i den omfattning som kammarrätten finner skälig. Han anför följande.

Han har inte ett fungerande tal. För att göra sig förstådd behöver han i många situationer tolkas av en person som känner honom och vet hur han kommunicerar. Om han inte hade haft behov av att få hjälp av ett begränsat antal personer med ingående kunskap om honom och hans sätt att kommunicera hade nämnden inte inskränkt de antal personer som hjälper honom med andra insatser. Dessutom har nämnden medgett att han har behov av stöd med att kommunicera även om den inte anser att all hjälp han behöver utgör grundläggande behov. Det är av vikt att pröva om hjälpbehovet med att kommunicera kan delas upp i grundläggande och andra personliga behov. Det skulle innebära att han har rätt att göra sig förstådd respektive att förstå andra endast i vissa situationer.

Hans behov av hjälp med de grundläggande behoven är mer omfattande än vad nämnden anser. Det framgår inte varför den handgripliga hjälp som han behöver vid dusch, toalettbesök och övrig hygien inte utgör grundläggande behov. Att han försöker vara delaktig innebär inte att hjälpen ska undantas från att vara ett grundläggande behov. När det gäller andra insatser har nämnden uppgett att han inte kan lämnas utan aktiv tillsyn, eftersom han skadar sig själv och saknar ett verbalt tal. Insatserna som han har beviljats i form av avlösarservice och kontaktperson är otillräckliga.

Vidare har han, redan genom den tid som nämnden anser att hjälpbehovet uppgår till, rätt till personlig assistans.

Socialnämnden i Filipstads kommun anser att överklagandet ska avslås och anför följande. Nämnden delar [REDACTED] inställning att rättsläget är oklart vad gäller om hjälpbehovet med att kommunicera kan delas upp i grundläggande och andra personliga behov. Hans behov av hjälp är till största delen av motiverande karaktär. Det framgår inte att han har behov av tillsyn av ett begränsat antal personer med ingående kunskaper om honom.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om [REDACTED] behöver hjälp med de grundläggande behoven i en omfattning som berättigar honom till personlig assistans.

Nämnden har beräknat [REDACTED] behov av hjälp med personlig hygien till en timma och 54 minuter per vecka. Av utredningen framgår dock att [REDACTED] därutöver behöver viss handgriplig hjälp i duschsituationen, vid toalettbesök och vid morgontvätt. Nämnden har inte beaktat någon tid alls i dessa delar, utan har uppgett att han i huvudsak klarar momenten med motivering och påminnelser. Att hjälpen även omfattar motiverande insatser innebär dock inte att den del av hjälpen som är handgriplig och integritetskänslig kan bortses från, utan i det avseendet anses hjälpen utgöra grundläggande behov och ska ligga till grund för bedömningen av personlig assistans.

Nämnden har vidare bedömt att [REDACTED] har ett grundläggande behov av hjälp med kommunikation och har uppskattat detta behov till 15 minuter per dag vid skoldagar och 30 minuter per dag vid lediga dagar. Nämnden anser dock att den typ av kommunikation som sker vid besök hos läkare, tandläkare, frisör samt vid fritidsaktiviteter såsom bowling, gymträning och besök på caféer och restauranger inte kan hänföras till grundläggande behov och har därmed inte beräknat någon tid för detta.

I praxis har hjälp med kommunikation bedömts som ett grundläggande behov när utredningen visat att det krävs kunskap om den enskilde själv, personens funktionshinder och kommunikationssätt för att förstå den enskilde och hjälpa denne att uppfatta budskap från andra. För att hjälp med kommunikation ska räknas som ett grundläggande behov krävs det alltså att den enskilde inte kan kommunicera utan hjälp av en tredje person (jfr RÅ 2010 ref. 17). Däremot finns det enligt kammarrättens mening inte något krav på att situationen i vilken behovet av hjälp uppkommer är av viss

karaktär. [REDACTED] behov av hjälp med kommunikation vid t.ex. besök hos läkare, tandläkare, frisör samt vid fritidsaktiviteter är därför att bedöma som ett grundläggande behov.

De uppgifter som finns i målet om [REDACTED] behov av tillsyn visar inte att han behöver sådan aktiv tillsyn som utgör ett grundläggande behov. Han kan i vissa fall skada sig själv, men det är inte visat att det rör sig om ett frekvent behov av tillsyn från någon med goda kunskaper om honom. Inte heller övriga aktiverings- och motiveringsinsatser som han behöver är att betrakta som grundläggande behov.

Kammarrätten anser sammanfattningsvis att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven personlig hygien och kommunikation är av tillräcklig omfattning för att [REDACTED] ska anses ha rätt till personlig assistans. Det ankommer dock på nämnden att utreda och bestämma insatsens omfattning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Petter Classon

Viktoria Sjögren Samuelsson

Liselotte Tagaeus
referent

/Sanna Larsson

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I KARLSTAD****DOM**
2017-04-19
Meddelad i KarlstadMål nr
3689-16**KLAGANDE**

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Mia von Wachenfelt
c/o Passal AB
Skeppet Ärans väg 19
426 71 Västra Frölunda

MOTPART

Socialnämnden i Filipstads kommun
Box 307
682 27 Filipstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Socialnämnden i Filipstads kommuns beslut den 30 juni 2016

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

---

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

BAKGRUND

Socialnämnden i Filipstads kommun (nämnden) avslög [REDACTED] ansökan om insatsen personlig assistans enligt 9 § 2 lagen (1993:357) om stöd och service till vissa funktionshindrade och anförde som skäl för beslutet i huvudsak följande. Leóns grundläggande behov uppgår till 4,55 timmar per vecka men är inte tillräckligt omfattande för att vara berättigad personlig assistans varför ansökan avslås.

YRKANDEN M.M.

[REDACTED] yrkar i första hand att han ska beviljas personlig assistans i enlighet med sin ansökan, i andra hand att förvaltningsrätten undanröjer kommunens beslut och bifaller hans överklagande på så sätt att han anses ha ett grundläggande behov som innebär att han är berättigad personlig assistans i den omfattning som rätten finner skälig och i tredje hand att förvaltningsrätten undanröjer kommunens beslut och att han har rätt till personlig assistans och återförvisar ärendet till kommunen för beräkning av omfattningen. Han anför i huvudsak följande. Han har autistiskt syndrom, medelsvår psykisk utvecklingsstörning med betydande beteendestörning som kräver vård och behandling samt andra specificerade kromosomavvikelser. Han har även tvångsbeteenden. Han har nedsatt förmåga vad gäller kommunikation, han har en omfattande funktionsnedsättning och behöver mycket stöd i sin vardag för att klara de basala behoven. Han är på en mycket låg funktionsnivå och har ingen uppfattning om faror, konsekvenser eller lämpligt beteende. Han har inte enbart behov av motivations- eller aktiveringsinsatser utan har behov av handgriplig fysisk hjälp. Vad avser dusch exempelvis behöver han handgriplig hjälp med intvålning, schamponering, avsköljning samt hjälp att torka kroppen. I samband med toalettbesök har ingen del av hjälpen beaktats trots att han behöver handgriplig hjälp med kläder och rengöring. Andra delar av den personliga hygien har medräknats och

andra inte vilket är anmärkningsvärt. Vad avser morgonhygien har detta inte alls beaktats. Sammanslaget med den godtagna tiden ska hjälpen med hygien uppgå till ca 12,55 timmar per vecka. Även vad avser på- och avklädning finns behov av handgriplig och praktisk hjälp. Vidare är han i behov av kommunikation så som ett grundläggande behov, han är aktiv i samhället och har sociala behov. Kommunen har medgett 15 minuter per skoldag och 30 minuter per ledig dag. Han kan heller aldrig lämnas ensam utan har behov av aktiv tillsyn så som grundläggande behov då han har en komplex funktionsnedsättning, bristande kommunikationsförmåga, uttalat självdestruktivt beteende och tvångsbeteenden. Han kan aldrig lämnas utan tillsyn.

Nämnden vidhåller sitt beslut.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Personer som anges i 1 § lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. En sådan insats är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans (7 och 9 §§ LSS).

Enligt 7 § ska den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Med personlig assistans avses enligt 9 a § LSS personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

I lagens förarbeten betonas att personlig assistans ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag. Personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och enbart har behov av motiverings- och aktiveringsinsatser bör inte ha rätt till personlig assistans (prop. 1992/93:159 s. 64 och 174-175 samt prop. 1995/96:146 s. 13).

Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 2009 ref. 57 uttalat bl.a. följande. Någon bedömd undre tidsgräns låter sig inte uppställas. Det är samtidigt uppenbart att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste en samlad bedömning göras bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Även hur ofta hjälpen behövs framstår som en viktig faktor.

Att aktiverings- och motivationsinsatser av olika slag normalt sett inte räknas till de grundläggande behoven har bekräftats i flera avgöranden. Undantagsvis kan en annan bedömning göras om det är fråga om att den enskilde, huvudsakligen på grund av sitt psykiska tillstånd, behöver sådan aktiv till-

syn som närmast har karaktär av övervakning. Påminnelser, praktiska instruktioner och liknande kan inte räknas till sådan kvalificerad tillsyn. (Se RÅ 2003 ref. 33 och RÅ 2009 ref. 57.).

Förvaltningsrättens bedömning

I målet är ostridigt att [REDACTED] tillhör personkretsen i LSS och han kan därmed ha rätt till personlig assistans om övriga kriterier är uppfyllda.

Det medicinska underlaget och utredningen i målet visar inte på vilket sätt och i vilken omfattning som [REDACTED] har behov av ytterligare handgriplig hjälp med sina grundläggande behov än vad nämnden nu har beräknat, dvs. 4,55 timmar per vecka. I någon mån är det dock motsägelsefullt att nämnden anser att [REDACTED] har behov av hjälp vid en del av de grundläggande behoven men ändå inte till fullo beaktar tid för respektive moment exempelvis vad avser personlig hygien. Trots detta anser förvaltningsrätten inte att det finns underlag för att beräkna tidsåtgången för behov av hjälp med de grundläggande behoven högre än vad nämnden nu har gjort.

Sammantaget anser förvaltningsrätten, som gått igenom alla handlingar i målet, inte det är visat att [REDACTED] har ett så pass omfattande behov av hjälp avseende de grundläggande behoven att han har rätt till personlig assistans. Nämnden har därmed haft fog för sitt beslut och överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Denna dom kan överklagas. För information om hur man överklagar, se bilaga (DV 3109/B).

Hans-Erik Jonasson

F.d. lagman

I avgörandet har även tre nämndemän deltagit.

Emma Koskelainen har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni vill överklaga förvaltningsrättens dom/beslut ska Ni skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten. Tala om varför Ni anser att domen/beslutet ska ändras och vilken ändring Ni vill ha. Sänd även med sådant som Ni anser ha betydelse och som Ni inte tidigare gett in.

- För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.
- Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

- Tala om vilken dom eller vilket beslut Ni överklagar genom att anteckna förvaltningsrättens namn och målnummer.
- Uppge person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till Er arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där Ni kan nås för delgivning. Har Ni redan tidigare lämnat dessa uppgifter i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver Ni inte uppges igen.
- Om Ni anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges.
- Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska Ni utan dröjsmål anmäla ändringen till kammarrätten.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av förvaltningsrättens dom/beslut.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.